

*ЛИКІНА В.В.,
аспірантка кафедри англійської філології
і філософії мови імені професора О. М. Мороховського
Київського національного лінгвістичного університету*

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «ДЕМОКРАТІЯ» В ІНАВГУРАЦІЙНІЙ ПРОМОВІ ПРЕЗИДЕНТА США ДОНАЛЬДА ТРАМПА: ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ

ВЕРБАЛИЗАЦИЯ КОНЦЕПТА «ДЕМОКРАТИЯ» В ИННАУГУРАЦИОННОЙ РЕЧИ ПРЕЗИДЕНТА США ДОНАЛЬДА ТРАМПА: ЛИНГВОКОГНИТИВНЫЙ АСПЕКТ

VERBALIZATION OF THE CONCEPT «DEMOCRACY» IN INAUGURAL SPEECH OF THE U.S. PRESIDENT DONALD TRUMP: LINGUO-COGNITIVE ASPECT

Анотація: вперше проаналізовано лексичні одиниці на позначення концепту «демократія» і його складників, представлених народом і урядом, з залученням комплексної методики, яка поєднує дослідницький апарат образ-схем, який представляє референту ситуацію ззовні, і теорію силової динаміки, що відображає ситуацію з середини.

Ключові слова: концепт, демократія, образ-схема, теорія силової динаміки, Дональд Трамп, інавгураційна промова.

Аннотация: впервые проанализированы лексические единицы на обозначение концепта «демократия» и его составляющих, представленных народом и правительством, с привлечением комплексной методики, которая сочетает исследовательский аппарат образ-схем, представляющий референту ситуацию снаружи, и теорию силовой динамики, отражающий ситуацию с середины.

Ключевые слова: концепт, демократия, образ-схема, теория силовой динамики, Дональд Трамп, иннаугурационная речь.

Annotation: lexical units on designations of a concept «democracy» and its components presented by the people and the government with attraction of a complex technique which combines the research vehicle the image schemes presenting to the reviewer a situation outside,

and the theory of power dynamics, reflecting a situation from the middle are analysed for the first time.

Keywords: concept, democracy, image scheme, theory of power dynamics, Donald Trump, inaugural speech.

Вступ. Наприкінці 90-х років ХХ ст. із когнітивної лінгвістики виокремилася нова галузь – лінгвоконцептологія, мета якої полягає в описі мовних засобів репрезентації концептів [8, с. 467], а отже осмислення останніх усією науковою спільнотою і лінгвістами зокрема у рамках панівної нині антропоцентричної парадигми [2, с. 7].

Стаття присвячена дослідженню вербалізації концепту «демократія» в інавгураційній промові Дональда Трампа, президента країни, для якої демократія є одним із найбільш важливих соціально значущих феноменів, що використовуються для формування офіційної ідеології [9, с. 188].

Постановка проблеми та аналіз літературних джерел. Концепт вважається однією з основних категорій когнітивної лінгвістики [2], адже в ньому відображається зв'язок мови, мислення, культури [2]. Для будь-якого розуміння політичного дискурсу характерний набір ключових концептів [14, с. 238], які тлумачаться як оперативно-змістові одиниці пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи та мови мозку, всієї картини світу, відбитої в людській психіці [4, с. 115]. Не дивно, що концепт «демократія» вже неодноразово ставав предметом аналізу мовознавців у різних ракурсах: аксіологічному як найвища цінність американського народу [18, с. 179]; ідеологічному як історично зумовлена сутність [13, с. 128]; лінгвокультурологічному як соціально значущий концепт американської ментальності [11, с. 188].

Мета статті – встановити, як вербалізується концепт ДЕМОКРАТІЯ в інавгураційній промові президента США Дональда Трампа з використанням дослідницького апарату образ-схем [3, с. 467] і теорії силової динаміки [16].

Результати досліджень. Зважаючи на їх активну, динамічну роль у процесі мислення [8, с. 58], дослідники вважають, що концепти не структуровані жорстко [1, с. 30; 8, с. 58]. Загальним для всіх концептів є «базовий когнітивний шар з чуттєво образним ядром» [8, с. 59]. Оскільки концептуальні характеристики виявляються через значення мовних одиниць, що репрезентують окремий концепт, їх словникові тлумачення, мовні контексти [1, с. 30], в роботі досліджуватимемо вербалізований в інавгураційній промові Д. Трампа концепт ДЕМОКРАТІЯ за допомогою дослідницького апарату образ-схем, зважаючи на теорію силової динаміки шляхом аналізу лексичних одиниць, які позначають ядро концепту.

Будь-яка політична діяльність перш за все пов'язана із боротьбою за здобуття або утримання державної влади, що зумовлює наше звернення до основоположних принципів силової взаємодії, які були сформульовані Леонардом Талмі [16, с. 413]. За Талмі, двома принциповими об'єктами або структурними елементами динаміко-силових схем є Агоніст, тобто фокальна сила, і Антагоніст, тобто сила, що протидіє. Зазвичай Агоніст та Антагоніст характеризуються природним прагненням або до спокою (бездіяльності), або до руху (зміни стану) [16, с. 415]. На Агоніста може впливати Антагоніст, в результаті чого схильність Агоніста до спокою долається, або ж Агоніст протидіє силі Антагоніста, і його стан не змінюється. У той час як силова динаміка представляє ситуацію зсередини, образ-схеми як динамічні аналогові зображення просторових відносин і руху в просторі [13, с. 239] деталізують її ззовні. Утворені під впливом перцептивної та моторної діяльності людини, образ-схеми

забезпечують зв'язність і впорядкованість різних аспектів нашого досвіду [15, с. 101]. У повсякденному житті людина оперує майже дванадцятьма такими схемами [13, с. 239]. Їх динамічний ракурс представлений силовими структурами: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОЖЛИВОСТІ (ENABLEMENT), що характеризується наявністю потенційного силового вектора; ПОЗБАВЛЕННЯ МОЖЛИВОСТІ (DISABLEMENT), що відбиває неспроможність виконати дію через відсутність необхідних здібностей; ПРИМУШЕННЯ (COMPULSION), пов'язане з примусом; ПЕРЕШКОДА (BLOCKAGE), що передбачає наявність бар'єру; УСУНЕННЯ ПЕРЕШКОДИ (RESTRAINT REMOVAL), що характеризується подоланням перепони [15, с. 156].

Розуміння образ-схем безпосередньо пов'язане з поняттям силової, фізичної діяльності індивіда, адже у нашому досвіді сили відіграють центральну роль [14, с. 239], а досвід закріплений за допомогою силової діяльності, мережа смислів пов'язується структурами такої діяльності [14, с. 239]. Динаміка сил може проявлятися не лише в сфері фізичної взаємодії, але й в психологічних, соціальних інтеракціях [16, с. 411]. Саме тому теорія силової динаміки та дослідницький апарат образ-схем дозволяють встановити, як взаємодіють силові сутності [16, с. 411], що, в свою чергу, показує, як між собою співвідносяться компоненти концепту ДЕМОКРАТІЯ.

Для виокремлення складників концепту ДЕМОКРАТІЯ спираємося на кілька визначень відповідного іменника в тлумачних словниках: *a system of government in which the supreme power is vested in the people and exercised directly by them or by all the members of state, elected under a free electoral system* (система управління, здійснювана всім населенням або всіма уповноваженими членами держави, як правило, за допомогою обраних представників)

[22]; *a system of government that bases its legitimacy on the participation of the people* (система управління, легітимність якої базується на участі народу) [23]; *a system of government in which people choose their rulers by voting for them in elections* (система влади, в якій люди обирають своїх правителів, голосуючи за них на виборах) [24]. Відповідно до наведених дефініцій ядро концепту ДЕМОКРАТІЯ позначається одиницями *government* «уряд» та *people* «люди», а більш абстрактні прошарки позначаються такими одиницями: *power* «влада», *elections* «вибори».

В аспекті апеляції до концепту ДЕМОКРАТІЯ інавгураційний виступ Дональда Трампа ділиться на три частини: вступ і висновки, у яких президент звертається до народу, та основна частина, де він протиставляє народ та уряд.

У вступній частині промови компонент *народ* об'єктивується в різних перспективах лексичними одиницями, які вказують на народ у таких аспектах: комунікативної взаємодії (*we, you*), великої єдності (*people, nation, citizens*), малої єдностей (*families all across America*) та статусу (*rulers*).

Дейктик *we* «ми» у сполученні з дієсловом *transfer* «передавати» зображає американський народ разом з президентом як Агоніста із тенденцією до руху, а влада, позначена іменником *power*, постає як Антагоніст з тенденцією до спокою: *we are transferring power*.

Дейктик *you* «ви» у поєднанні з групою присудка *came by tens of millions* наголошує на силі людей, зображаючи їх як Агоніста з тенденцією до руху: *You came by the tens of millions to become part of a historic movement, the likes of which the world has never seen before*. Цей рух посилюється обставиною мети *to become part of a historic movement*, яка, у свою чергу, позначає Антагоніста з ще більшою тенденцією до руху, тобто *народ* як Агоніст та історичний рух як Антагоніст утворюють єдине ціле, створюючи враження значної динаміки.

Наприкінці вступу компонент *народ* вербалізується ззовні, що зумовлює залучення дослідницького апарату образ-схем: *We will be protected by the great men and women of our military and law enforcement*. У наведеному висловленні займенник *we* вказує на людей як ціль ПЕРЕШКОДИ, позначеної присудком *will be protected*, а її джерелом постають представники військових і правоохоронних органів, ідентифіковані групою додатка *the great men and women of our military and law enforcement*.

В основній частині промови протиставлені два складники концепту ДЕМОКРАТІЯ – народ, позначений іменником *people*, та уряд, ідентифікований іменником *government: what truly matters is not which party controls the government, but whether our government is controlled by the people*. У наведеному прикладі люди зображені сильнішими за уряд, позначений іменними групами *the government* та *our government*: він постає як Антагоніст у стані спокою, але не стільки підпорядкований партії, на що вказує заперечення, скільки народу, що відображено сполученням присудка *control* «контролює» з іменником *people*.

Надалі протиставлення таких складників концепту ДЕМОКРАТІЯ, як уряд «*government*» та народ «*people*», продовжується у висловленні *The oath of office I take today is an oath of allegiance to all Americans*. У наведеному прикладі особовий дейктик *I* на позначення президента США позначає Агоніста з тенденцією до руху, позначеною групою присудка *take the oath of allegiance* «*прийняти присягу вірності*», а додаток *all Americans* «*всі Американці*» вказує на народ як Антагоніста із тенденцією до спокою, адже виступає лише як пасивний слухач присяги, яку складає президент.

Заклучна частина промови знову звернена до народу завдяки п'ятикратному повторенню інклюзивного займенник *we*, який вказує на об'єднання всьо-

го американського населення, таким чином наголошуючи на тому, що саме народ наділений владою і керує Америкою: *Together, we will make America strong again. We will make America wealthy again. We will make America proud again. We will make America safe again. And yes, together we will make America great again*. У цьому уривку підмет *we* зображає народ як джерело демократії, а присудок *will make strong again* «*зробимо знову сильною*» зображає людей разом з президентом як джерело ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОЖЛИВОСТІ, спрямованого на країну, позначену іменником *America*, тобто народ наділений силою зробити Америку могутньою «*strong*», заможною «*wealthy*», безпечною «*safe*» та величною «*great*», на що вказує сполучення підмета *we* із низкою груп присудка: *will make strong, will make wealthy, will make proud, will make safe, will make great*.

Лише один раз за весь виступ, у його завершальній частині, президент зображає людей як Агоніста з тенденцією до спокою, на що в наступному прикладі вказує дієприкметник *forgotten* «*забути*»: *the forgotten men and women of our country will be forgotten no longer*. Водночас, в наведеному висловленні уряд, представлений як Антагоніст з тенденцією до руху, імплікується. Проте навіть у цьому випадку заперечення *no longer* в кінці речення вказує на нетривалість такого стану в американців.

Висновки. Таким чином, іменник *people* позначає націю, активність якої представлена у виступі президента США лексемами з семантикою динаміки. Водночас уряд, позначений іменником *government*, зображений у стані спокою і протиставлений активності народу.

Перспективи дослідження вбачаємо у встановленні зображення концепту ДЕМОКРАТІЯ і його складників у промовах інших американських і британських політиків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болдырев Н. Н. Когнитивная семантика: курс лекций по английской филологии. Тамбов: Изд-во Тамб. ун-та, 2001. 123 с.
2. Вепрева И. Т. Языковая рефлексия в постсоветскую эпоху. М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2005. 384 с.
3. Комарова З. И. Методология, метод, методика и технология научных исследований в лингвистике: учебное пособие. Екатеринбург: Изд-во Ур-ФУ, 2012. 818 с.
4. Красавский Н. А. Русская и немецкая концептосферы эмоций: опыт лингвокультурологического анализа словарных статей. Воронеж: ВГУ, 2001. С. 115–126.
5. Павлова Е. К. Языковые проблемы глобальной политической коммуникации и перспективы их решения посредством гармонизации национальных тезаурусов. М.: Прометей, 2007. 218 с.
6. Попова З. Д. Из истории когнитивного анализа в лингвистике. Методологические проблемы когнитивной лингвистики: научное издание / под редакцией И. А. Стернина. Воронеж: Воронежский государственный университет, 2001. С. 182.
7. Потапенко С. І. Когнітивна риторика ефекту: в пошуках методу (на матеріалі інавгураційних звернень американських президентів Дж. Кеннеді і Дж. Буша). *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*. Сер.: Філологія. Т. 15. № 2. 2012. С. 131–140.
8. Приходько А. Н. Концепты и концептосистемы. Днепропетровск: Белая Е. А., 2013. 307 с.
9. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Черкаси, 2017. 890 с.
10. Стернин И. А. Методика исследования структуры концепта. Методологические проблемы когнитивной лингвистики: научное издание/ под ред. И. А. Стернина. Воронеж: Воронежский государственный университет, 2001. С. 182.
11. Сулова А. Ю. Эволюция лингвокультурологического концепта «демократия» в дискурсивном пространстве американской нации. *Вестник Иркутского государственного лингвистического ун-та*. 2009. № 3 (7). С. 188–193.
12. Телятникова О. Н. Идеологический концепт DEMOCRACY в британском политическом дискурсе и его семантические оппозиции. Самара: СГАКИ, 2011. С. 343–349.
13. Филиппова М. А. Идеологический концепт демократии: на материале лингвокультуры США: дис. ... канд. филол. наук. Волгоград, 2007. 229 с.
14. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса. М.: ИТДГК Гнозис, 2004. 326 с.
15. Юдин Г. Кризис демократии в эпоху цифровой революции. URL: <https://etika.nplus1.ru/democracy/yudin>
16. Cognitive linguistics: Basic readings. Mouton de Gruyter, 2006. 485 p.
17. Johnson M. The Body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason. Chicago: University of Chicago Press, 1987. 268 p.
18. Lakoff G. Women, Fire, and Dangerous Things. What categories reveal about the mind. Chicago: L., 1987. P. 267.
19. Lebedko M. G. Axiosphere: The linguistic representation of value concepts in American and Russian culture. *American Studies International*. The George Washington University. 2003. Vol. XLI, № 1–2. P. 179–200.
20. Talmy L. Toward a Cognitive Semantics: Concept Structuring Systems. Vol. 1 MIT Press, 2000. 558 p.
21. Donald Trump inauguration speech transcript. Режим доступу: <https://www.politico.com/story/2017/01/full-text-donald-trump-inauguration-speech-transcript-233907>
22. English Oxford living dictionaries URL: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/us/democracy>
23. Merriam-Webster dictionary URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/democracy>
24. The American heritage dictionary of the English language. URL: <https://www.ahdictionary.com/word/search.html?q=democracy>